

УДК 821.161.2.09:94 (477.85-25)

Образ Чернівців за романом Марії Матіос «Букова земля»

Світлана Жила, завідувач кафедри
української мови і літератури
Національного університету
«Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка,
доктор педагогічних наук, професор

У статті проаналізовано образ Чернівців за романом-панорамою Марії Матіос «Букова земля», доведено, що місто пройшло крізь різні види випробувань часом, війнами, голодом, пошестями і адміністраціями різних держав, запропоновано орієнтовний план семінарського заняття за образом Чернівців.

Ключові слова: Марія Матіос, Букова земля, образ Чернівців, закони мультиментальності і мультикультурності, міфологічний елемент.

Светлана Жила. Образ Черновцов по роману Марии Матиос «Буковая земля»

В статье проанализировано образ Черновцов по роману-панораме Марии Матиос «Буковая земля», доказано, что город прошел сквозь различные виды испытаний временем, войнами, голодом, эпидемиями и администрациями различных государств, предложено ориентировочный план семинарского занятия по образу Черновцов.

Ключевые слова: Мария Матиос, Буковая земля, образ Черновцов, законы мультиментальности и мультикультурности, мифологический элемент.

Svitlana Zhila. The image of Chernivtsi based on the novel by Maria Matios «Bukova zemlia»

The article analyzes the image of Chernivtsi based on the novel by Maria Matios «Bukova zemlia», proves that the city has gone through various trials of time, war, famine, plagues and administrations of different countries, offers an approximate plan of seminar on the image of Chernivtsi.

Key words: Maria Matios, Bukova zemlia, the image of Chernivtsi, laws of multimentality and multiculturalism, mythological element.

У романі-панорамі завдовжки у 225 років «Букова земля» Марії Матіос переплітаються кілька хронотопних планів. Мисткиня крізь сюжетні артерії твору пропускає історію Європи й України та народів, які населяли їх, відновлює національну пам'ять українців.

Письменниця дає всеохопний просторовий обсяг.

В одному зі своїх інтерв'ю Марія Матіос сказала, що події роману охоплюють широку географію – від маленького хутора Сірук до світових столиць: Відня, Будапешта, Варшави, Москви, Берна, Берліна – і закінчуються 2014 роком – біля Станиці Луганської. Просторова палітра в «Буковій землі» є розмаїтою й художньо насиченою.

Основна дія твору відбувається в Буковині – Буковій землі – Землі Буків – Buchenlang, яка багатьом народам видавалася райським куточком. Марія Матіос розповідає про буковинську мирну і гармонійну полікультурність за часів Австро-Угорської імперії, зображує Чернівці, у яких безконфліктно живуть українці, євреї, німці, поляки, румуни, молдовани. Образ Чернівців у мисткині стає наскрізним, бо єднає переважну більшість персонажів і щоразу набуває іншого вагомого змісту.

Своїм романом «Букова земля» Марія Матіос доводить, що Буковина мала цікаву історію, не схожу на інші регіони України. «На цій землі, – твердить письменниця, – лише у першій половині ХХ століття мало не двадцять разів мінялася влада.

Чи доводиться дивуватися, що ці люди, люди, яких світова історія перекидала з держави в державу, наче колоду карт із рук у руки, мають ТАКИЙ досвід загартування? Що вони навчені мислити самостійно – не поспіхом, але й не надто радикально: не «по-галицьки», не «по-закарпатськи», а «по-буковинськи»?

Чи слід дивуватися, що вони інші, ніж у решті України?! Інші, бо життя заклало їм у гени вміння розраховувати на самих себе, розвиваючи в собі дар підприємництва, а не батракування;

вчило часто-густо мімікрувати за швидкозмінних умов,
більше мовчати, ніж говорити,
культивувати працю, віру і толерантність,
носити в собі неубієнне почуття гідності, зокрема й гідності національної, незалежно від національності – і жити!

Жити! За всіх обставин. Бо двічі життя не буває» [1, с.25, 27].

Перед письменницею стояло непросте завдання: художнім словом панорамно змалювати образ Чернівців як осередка гармонійної полікультурності Європи. Змалювати так, щоб через образи Букової Землі й Чернівців обширно подати неповторність Краю у Часі, показати, що народи Буковини віддзеркалювали книгу вічності. Час у Марії Матіос – це категорія вічності, яка творить цілісне тло Букової Землі і її головного міста для інтерпретації людського буття в них. Тло в авторки не тільки цілісне, але й вишукане, набуває актуального змісту. Через окремі об'єкти Марія Матіос розповідає історію Чернівців, зацікавлює, освіжає сприйняття всесвітньовідомих пам'яток культури. Ось, скажімо, як авторка описує сакральну для всіх чернівчан історію резиденції: «Праворуч в кінці вулиці на Габсбурзькій височині... над усіма Чернівцями підноситься споруда неймовірної краси – резиденція буковинських митрополитів авторства чеха Йозефа Главки, дах якої у стилі буковинського орнаменту щоразу викликав захват і подив навіть найбільш глухої до краси людини.

...

Тасмний радник цісаря Франца Йозефа, чернівецький єпископ Євген Гакман став ініціатором побудови цієї величної споруди коштом релігійного фонду Буковини, завершення якої відбулося у 1882-му році» [2, с. 445].

Чернівці уособлюють усю Букову Землю, вони поєднані з усім світом. Тут ми бачимо всі соціальні й земні набутки й вади.

Чернівці «за Австрії» в Марії Матіос – це майже Відень чи Париж, а найбільші латифундисти Буковини Васильки є представниками не тільки знатної родини, а й важливим уособленням цісарської монархії. Вони розуміють, що могутність імперії тримається на фінансовій стабільності її аристократів. Розбудовуючи Австро-Угорську державу, вони дбають і про свій Край. Барон Александер фон Василько Серетський радіє, що «річкове каміння з Василькової вотчини з берегів берегометського Серету – добре і у великих кількостях лягало у підмурівки першого залізничного вокзалу у Чернівцях навесні 1866 року...» [2, с. 113].

Аристократи Буковини плекали її столицю: розширювали вулиці Чернівців, боронили міські будівлі охороною, дбали про магістрат, про нові ремесла в місті, вкладали великі кошти у будівництво храмів, готелів, ресторанів, крамниць, банків, базарів, університету; кам'яниці росли у Чернівцях як гриби після дощу. Вони і є фіксаторами соціальних змін у місті.

Чернівці – центр багатства Краю. Тут є все, що й у найбільших містах Європи: найвишуканіші ювелірні вироби з діамантами, смарагдами, сапфірами, й найелегантніший одяг, усілякі смаколики зі всього світу.

У тексті читаємо: «Барон розпоряджається кучерові Мірчі забрати подарунок у крамниці мадам Розаліни, далі заїхати до крамниці пана Шнірха і забрати доставлені зі Швейцарії мережива ручної роботи і гіпюрові жабо, вибрані за каталогом Катінкою у минулий приїзд» [2, с. 116]. А сам по шоколадні цукерки і льодяники для челяді прямує до цукерні – справжнього клубу поліглотів, поляка пана Тесаржа, «який має не тільки вишуканий смак і

ексклюзивні лагуміни (солодоші), а й особливу опінію серед чернівецької і мандрівної публіки.

... Мірча сумирно сидить на клобучку фіакра, майже із жахом спостерігаючи, як гори білих пакунків зі штруцелями, запашними завиваннями та цукерками, перев'язані красивими кольоровими стрічками і бантами, впливають із дверей цукерні, а за ними, відкланявшись на всі боки, леда не вплив і сам барон Василько, тримаючи в одній руці капелюх, а в другій – тростину» [2, с. 119].

За авторською оповіддю, місто Чернівці – одночасно рай і пекло на цій землі, а водорозділом є мир і війна, а ще голод і епідемії.

Не оминає Марія Матіос тему голоду Буковини 1864 і 1865 років. Вона твердить: «Ті голодні шістдесят четвертий – шістдесят п'ятий роки ще не раз дадуть про себе знати в майбутньому, бо люди мерли, як мухи, а хто вижив – мали ознаки певної особистісної деградації...» [2, с. 108].

Чернівці голодних років – пекло. Це пекло поглиблюється, коли на Буковину приходять пошесті: «Та коли б голодом обійшлося: після голоду упала на край епідемія тифу і чуми, особливо на Чернівці. Ослаблені голодом люди не мали в своєму тілі опору до ще однієї біди. Нічні похоронні процесії наводили жах на місто, мертві тіла скидали в загальні ями на холерному кладовищі і присипали вапном.

... шкала смертності виросла майже у триста разів» [2, с. 109].

Отже, життя Чернівців «за Австрії» у авторки не завжди ідилія. Коли в місті відбуваються такі жахливі катаклізми, то, як правило, порушуються й гармонійні стосунки поміж людьми різних національностей і релігій і згадуються слова Марії Матіос: «... безжальне колесо обставин вічне – на те воно й КОЛЕСО!» [1, с. 24].

Чернівці перед Першою Світовою війною – рай. Місто забезпечене продовольством, транспортом, водогоном, електрикою. Бургомістр Чернівців Соломон Вайссельберг згадує свої зусилля з благоустрою й електрифікації міста: «Тоді коштами і господарським сприянням надзвичайно допоміг

крайовий маршалок – барон Георг фон Василько Серетський, гаряче обстоюючи в урядових колах Відня потребу електричного освітлення Чернівців. Георг був прекрасним господарем Краю. Ніхто не може заперечити внеску цього магната у крайовий розвій» [2, с. 138].

Політика Австро-Угорської імперії щодо Буковини була ліберальною, українці тут досягли вражального поступу. У 1911 році українцям було надано 17 із 63 місць у сеймі провінції, а у віденському парламенті буковинські українці обіймали респектабельні п'ять місць. Канадський історик Орест Субтельний стверджує, що завдяки збалансованій політиці Відня на Буковині політичний компроміс був реальним, а національна напруженість – згладженою» [3, с. 293].

У романі-панорамі «Букова земля» Марія Матіос пише про те, що п'ятнадцять чернівецьких газет п'ятьма мовами друкували свої матеріали; промови найвідоміших людей Краю на демонстраціях також звучать п'ятьма мовами – німецькою, українською, румунською, польською, ідиш; буковинський президент Рудольф граф фон Меран завжди звертається до жителів Букової Землі зі словами: «Мої народи!».

Інший письменник, сучасник Марії Матіос, Максим Дупешко в романі «Історія, варта цілого яблуневого саду», творячи образ «нерадянських» Чернівців зазначає, що в місцевих ресторанах кожна офіціантка володіла кількома (не менше п'яти) мовами.

У своїх статтях за романом-панорамою Марії Матіос «Букова земля» ми відзначали, що Буковина мала сприятливі умови для вселення на її терени іноетнічних спільнот: євреїв, німців, австрійців, поляків, румунів, формування численних етнічних груп; а якщо висловитися образно, то Букова Земля – це котел, в якому варилися різні етноси, культури, релігії й утворився специфічний етнокультурний простір з національною тактовністю й толерантністю [4, 5].

Відомий вчений Георг Гайнцен у своїй книзі «Там, де собак називали іменами олімпійських богів» свідчив про головне місто Буковини часів Австро-Угорського панування в Краї:

«Чернівці – це корабель задоволень з українською командою, німецькими офіцерами і єврейськими пасажирами на борту, який під австрійським прапором постійно тримав курс між Заходом і Сходом, добре пам'ятаючи своє минуле» [1, с. 132].

У «Вирваних сторінках з автобіографії» Марія Матіос зізнається: «Моє народження і життя на українській Буковині – у мультикультурному, поліетнічному краї – навчили мене толерантності до всіх, хто інший, інакший від тебе. Але навчили також, що кожна людина – незалежно від мови, віри, світогляду – має свою правду і своє алібі, а також має законне і природне право зберігати свою ідентичність за найнесприятливіших умов» [1, с. 30].

Життя на Буковині під опікою Австро-Угорщини нагадувало рай, особливо у зіставленні з пізнішими адміністраціями – румунською і німецькою. Буковинці зазнавали великих утисків з боку румунської влади, яка українців навіть не визнавала окремою національністю. Але коли з'являлися російські «визволителі» (у 1914 році – брусилівські козаки, а у 1940 і 1944 роках радянські «рятівники»), то буковинське існування перетворювалося на пекло: «Боже, такий світ великий, такий великий, а нема де людині дітися від того москаля!» [2, с. 662].

Коли 28 червня 1914 року у столиці Боснії – Сараєво було вбито наступника австрійського престолу архікнязя Франца Фердинанда і його дружину Софію, розпочалася страшна світова бойня, в яку було втягнуто 48 держав світу. У Першій світовій війні супротивники поділилися на два блоки. До першого увійшли Австро-Угорщина, Німеччина, Болгарія і Туреччина, а до другого – Росія, Англія, Франція. Українці, як бездержавна нація, змушені воювати у складі різних сторін, часто битися поміж собою. Марія Матіос у «Буковій землі» показує, що Північна Буковина стала ареною великих битв, а її головне місто опинилося під окупацією російської армії,

яка принесла в Чернівці безлад, брехню, здирство. Авторка відзначає: «... тричі за два роки з початку Першої світової війни (1914 – 1916) на цьому клаптику землі почергово «борюкалися» Російська імперія із смертельно пораненою цісарською короною» [1, с. 25].

Бургомістр Чернівців Соломон Вайссельберг знав, що війни перекожують кордони, розсварюють народи і роблять нещасними мільйони людей.

За Марією Матіос, російська орда залила Чернівці, мов стрімка повенева вода річку. У такий спосіб письменниця налаштує читачів, що нічого доброго міщанам сподіватися не треба. І справді, грубість, зневага, невігластво запанувало в Чернівцях з приходом цієї дикої азійської сили – орди. Орда тільки й уміла, що приєднувати чужі землі до «расійскава атєчества», «...іменєм царя севодня я провозглашаю город Черновцы присоединьонним к Расійскай імперії», – повідомляє жителям міста полковник Арютінов, невіглас, хам, деспот, грабіжник і накладає «на город контрибуцію в сумє 600 тисяч рублєй» [2, с. 148, с. 149].

А ще далі російські військовики висувають головну умову: провести в найбільшому храмі Чернівців миртополиту Володимиру фон Репті богослужіння во славу російського царя й російської зброї, а якщо вимога не буде виконана, то вони розстріляють місто.

Із раю Чернівці перетворилися на пекло. Росіяни підступно заарештували усіх найвідоміших людей міста і відправили на заслання в Наримський край. Бургомістр Чернівців Соломон Вайссельбергер долаючи від тюрми до тюрми довгі, нудні й холодні кілометри Росії роздумує:

«... неозора і єдина Росія – то насправді велика і неакуратна циганська ковдра, зшита не надто міцними нитками не зі своїх первісних земель, а із земель, загарбаних захланними росіянами у чужих народів. Це миттєве відкриття було для бургомистра дещо дивним і незрозумілим, позаяк неможливо пояснити логічно, навіщо було і справді такій неохопній і

могутній Росії оголошувати ще й Чернівці російським містом, а Буковинський край – «ісконно російської землі»...

... навіщо такій і справді неохопній, але не впорядкованій і не гармонізованій Росії запускати хижі загарбницькі пазурі в чужі землі і в душу різних народів, коли вона ще сама не дала раду своїм власним землям?!» [2, с. 166].

І що тут можна відповісти на роздуми Соломона Вайссельбергера? Тільки одне: орда – вона і є орда. Вона не вміє творити й будувати. Вона вміє тільки руйнувати. Росіяни люди вітру, ураганим вітром вони носяться просторами Європи й Азії й знищують усіх на своїх шляхах.

Марія Матіос показує визволення Чернівців від нахабного російського окупанта цісарською армією й зокрема Гуцульським добровольчим батальйоном. Авторка пропонує розкішний опис входження в місто гуцульських добровольців: «... ідуть стрільці шеренгами, повільно і вельми гордо: по боках роззиратися встидаються, щоб міщани, боронь Боже, не подумали, що спустилися гуцули з гір і всіма очима визвірилися на місто, заяк мало хто з них, щоб не сказати одиниці, дотепер місто виділи. Марширують. Кому-кому, а гуцулам-добровольцям немає за що ховати очі. Не один із їхніх побратимів голову склав, щоби тепер наглий окупант не топтав столицю буковинського краю» [2, с. 202].

Мисткиня протягом роману-панорами переконує, що усім укладом життя гуцули відрізняються від інших народів, які проживають в Буковині; вона доводить, що гуцули як пасіонарії не дуже давалися чужим народам і владам. Вони завжди лишалися гоноровими, волелюбними людьми. Письменниця сповнена високої любові й шани до добровольців Гуцульського батальйону, і звідси її прагнення піднести важливість і цінність звичайних горян, відкрити в них справжніх героїв, пробудити відчуття власної значущості й гідності, усвідомлення своїх великих можливостей. У Чернівці гуцули входили визволителями.

Столицю Букової Землі Марія Матіос змальовує як перебування в Часі – мирному передвоєнному і воєнному. У авторки Час, як і в романах нобелівської лауреатки Ольги Токарчук є найбільшою таємницею людського буття.

Фріц Шельгорн – дипломат, багатолітній консул Німеччини в Румунії (1934-1940 рр.) так характеризує головне місто Буковини 1940 року: румунські Чернівці кишіли політиками, комерсантами, банкірами і шпигунами усіх мастей чи не всіх держав Європи. Влітку – восени 1940 року Чернівці стали одним із найбільших центрів розвідслужб, шпигунства і провокацій у східній частині Європи. 7 грудня 1940 року Фріц Шельгорн скаже швейцарському консульському агенту в Чернівцях панові Ніколасу Кюнцле: «Дуже жаль, що такі гарні Чернівці стали полігоном для поганих випробувань» [2, с. 402].

Марія Матіос змальовує й Чернівці радянські. Як відомо з історії, 2 серпня 1940 року сьомою сесією Верховної Ради СРСР затверджено приєднання Північної Буковини до СРСР і утворення Чернівецької області УРСР. Авторка в романі-панорамі «Букова земля» спочатку показує річне господарювання в Чернівцях радянської влади (до 22 червня 1941 року, 7 липня 1941 року радянські війська здали Чернівецьку область німцям), а ті повернули сюди румунську адміністрацію), а потім повоєнне з голодом у низинних районах Буковини 1947 року й масштабними цивілізаційними перетвореннями в області й обласному центрі, тотальними репресіями в краї й Чернівцях, з сильним національно-політичним і соціальним гнітом. За радянської адміністрації Чернівці з європейського міста перетворюються на брудне й незатишне, некомфортне для проживання українців, німців, євреїв, поляків:

«Колишній чудовий салон пана Тесаржа, в якому збирався чернівецький музичний бомонд, а тістечка самі танули в роті, тепер мав не надто заохочувальний вигляд. Став помітний бруд на підлозі ресторану та впадала в очі яскраво виражена непривітність, ба, навіть ворожість фальшиво

набундючених швейцарів, за військовою виправкою яких одразу можна було розпізнати співробітників НКВД» [2, с. 459].

Зі встановленням радянської влади в Чернівцях націоналізуються домоволодіння, заводи, фабрики, банки, магазини, ресторани. Марія Матіос майстерно іронічно описує націоналізацію різних підприємств за участю секретаря Чернівецького обкому партії Грушецького Івана Самійловича. Ось негайно відбирають у власників 214 наявних у місті харчово-розважальних закладів, перейменовують їх, скажімо, готель-ресторан «Сіті» на ресторан-гостиницю «Советская», а далі в доповіді товариша Шпільмана звучить і таке: «А з культурою споживачів у місцях громадського харчування ми впораємося швидко... З усіх кафе і ресторанів ми вже вилучили ножі і обмежили кількість виделок, забрали зі столів сіль, цукор, гірчицю і олію, щоби уникнути можливих крадіжок з боку трудящих...» [2, с. 471].

Сутність іронії очевидна.

Радянська адміністрація таки «вміла» підвищувати культуру в Чернівецькій області, бо за короткий час було продано в книгарнях Короткого курсу історії ВКП(б) 70 тис. 259 одиниць різними мовами, а творів Маркса, Енгельса, Леніна, Сталіна 254100 примірників, проте в Чернівцях в усіх державних установах робочою мовою стала лише російська, до приходу «визволителів» в Чернівцях було сто п'ятнадцять періодичних видань, а тепер на всю Буковину – одна комуністична газета і списки класових ворогів народу. І знову іронія авторки не потребує коментарів.

Засідання Чернівецького обкому Компартії (більшовиків), де головував перший секретар товариш Грушецький, мисткинею зображено реалістично й дошкульно; перед картиною обговорення питань, винесених на зібрання обкому Компартії, тьмяніють багато анекдотів радянської доби. Не розчаровує читацьку душу, спраглу до правди, Марія Матіос. Таки не розчаровує!

Студентам четвертого курсу філологічного факультету з історії української літератури другої половини ХХ – початку ХХІ століття можна

запропонувати тему семінарського заняття «Образ Чернівців за романом Марії Матіос «Букова земля». Подаємо орієнтовний план семінару.

Семінарське заняття «Образ Чернівців за романом Марії Матіос «Букова земля»

План

1. Образ міста в світовій літературі.
2. Образ міста в сучасній українській літературі.
3. Міста Західної України в сучасному художньому просторі як осередки гармонійної полікультурності: Львів (Юрій Винничук «Танго смерті»), Станіслав (Софія Андрухович «Фелікс Австрія»), Коломия (Роман Іваничук «Торговиця»), Рівне (Олександр Ірванець «Рівне / Ровно»), Чернівці (Максим Дупешко «Історія, варта цілого яблуневого саду»).
4. Столиця «Буковини» – Чернівці. Сюжетні артерії «Букової землі», які живлять місто над Прутом.
5. Хронотоп Чернівців. Чернівці як центр Європи. Парадигма «провінція – центр» у Марії Матіос. Чернівці як живий організм.
6. Калейдоскоп малюнків міста.
7. Непересічні герої роману, пов'язані з Чернівцями.

Літературна вікторина про Чернівці за романом-панорамою завдовжки у 225 років «Букова земля» Марії Матіос

Хто з героїв сказав про Чернівці?

- «Чернівці – його головне майбутнє. Це його місто. Тут його мешкання. Його інтереси. І його перспективи. А Берегомет над Серетом – батьківська святиня і колиска роду» [2, с. 112].
(барон Александер фон Василько Серетський)
- «... є багато ідей для міста. А цей поляк Кохановський, здається, має всі шанси стати також добрим господарем їхньої столиці.

Столиця Краю заслуговує бути привабливішою. Неосвоєні місця легше олюднювати і робити красивими» [2, с. 114].

(барон Александер фон Василько Серетський)

- «... не так дбає про свій готель, як про майбутню велич Чернівців, в яку хоче вписати і своє скромне ім'я, а ще він має намір облаштувати в готелі зал для проведення міських балів і різних поважних – «ділових!» ... симпозиумів» [2, с. 115-116].

(власник готелю і ресторану Hotel «Zum Sshwanzen Adlen» пан Шьоц)

- «Чернівці є Чернівці, тут кожен кожного знає, а якщо не знає сам, то знає, хто знає тебе» [2, с. 445].

(Рудольф Вагнер)

- «... Чернівці середосердя англійської, французької, італійської, польської агентури. Усі шпигують за всіма у пошуках відомостей, які ближчими місяцями стануть у пригоді зацікавленими урядам» [2, с. 408].

(Багатолітній посол Німеччини Фріц Шельгорн)

- «Невтішний вигляд теперішніх Чернівців: черги, вдень і вночі, все зачинено, ніяких фірмових вивісок, а на їхньому місці – червоні шмати або взагалі нічого. На Рінгплац цілими днями та вночі чути гучномовці з музикою або пропагандистськими промовами...» [2, с. 425].

(Швейцарський консульський агент Ніколас Кюнцле)

- «Работая в Черновцах, я лишен какой-либо возможности сохранить свою семью. Моя жена – русская, работает в Харькове, совершенно не владеет украинским языком и категорически отказывается ехать в Черновцы по своей специальности, вследствие отсутствия русского театра» [2, с. 474].

(Заява до Сталінського райкому партії міста Чернівці від актора українського драмтеатру Фасровича Зельмана Зельмановича)

- «Вони тут у Чернівцях усі такі – хитрі. Незалежно від того, якої національності. А цей Вагнер... Навіть, якщо він буде жити на Північному полюсі, він залишатиметься завжди чернівчанином. ... це – діагноз для тих, хто тут народився» [2, с. 479].

(Капітан Москаленко)

Назвіть ім'я героя чи героїні, пов'язаної з Чернівцями.

- «... слухає неповторну чернівецьку мовну мішанку – і його шкребе в горлі: рідні німецькі слова зливаються з простонародними румунськими, українське гойкання і вівкання перебиває плавний ідиш» [2, с. 463].

(Рудольф Вагнер)

- «Дещо розповніла ... у білому фартуху поверх зеленої святкової спідниці із пришитою червоною стрічкою на подолі стоїть біля свіжофарбованої хвіртки на Германгасе, 5, так, наче і справді увесь цей час чекає... Її руки нервово поправляють фартух, а очі – оті зелені великі очі, що колись зводили... з розуму, – злякано бігають униз – уверх його чорним мундиром, і мовчки питають, питають ... нараз ... прудко, ніби дівчисько, влітає на веранду і ... Єзус Марія! Просто на стежку у вересневу грузь... швидко і проворно стелить килим за килимом» [2, с. 464-465].

(Ева, університетська симпатія Рудольфа Вагнера)

- «Фріц згадує колись незмінно акуратного й поштивого бакалійника, який упродовж кількох років постачав консульство кавою і фруктами, а тепер він, у не першої свіжості сорочці і лейбикові, в такому самому неохайному картузикові стоїть перед консулом, не приховуючи сліз, і старечі руки вибивають дріб одна об одну» [2, с. 560].

(Старий бакалійник Ізя Гольштейн)

Хто любив делікатес чернівецьких ресторанів – буковинську маїну, щедро политу ароматним домашнім топленим маслом? [2, с. 568].

(Фріц Шельгорн)

Хто вмів готувати жидівську маїну?

(Старий шеф-кухар Мірча Флорескул в ресторані «Європа»).

Висновки

За романом Марії Матіос Буковина – це особливий Край, який навчився жити за цивілізаційними законами мультиментальності і мультикультурності, а Чернівці – це європейське місто, яке тисячами ниток пов'язане з іншими центрами Західного світу. Історія Чернівців є зовсім іншою, ніж історія інших міст України.

Герої роману-панорами завдовжки у 225 років люблять столицю Землі Буків. Чернівці показані в форматі змін у Часі через круговерть історії. Місто пройшло крізь різні види історичних жорен. Найкраще Чернівцям велося за Австро-Угорської монархії, яка сприяла розвою міста, а найгірше – за російської і радянської окупації. Радянська адміністрація знищувала осердя української нації, руйнувала етнічні підвалини її буття.

І насамкінець: усі, хто прочитав роман-панораму завдовжки у 225 років «Букова земля» Марії Матіос, кажуть, що це таки справді сучасний літературний вибух про відновлення національної пам'яті. Читаймо і пам'ятаймо, що Буковина і Чернівці, за словами Марії Матіос, завжди мали стержень або ж міфологічний елемент, який є незнищеним, бо тут є живий кровообіг – людини, природи і старої, як світ, традиції.

Авторка в «Буковій землі» відчинила вікно в інший світ – світ Букової Землі, світ Чернівців, «де витворилася унікальна модель співжиття різномовних і різновірних людей» [1, с. 333].

Використана література

1. Матіос Марія. Вирвані сторінки з автобіографії: – Львів: ЛА «Піраміда», 2010. – 368 с.

2. Матіос Марія. Букова земля. Роман-панорама завдовжки у 225 років. – К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2020, вид. 4-те. – 928 с.
3. Субтельний Орест. Україна: історія / Пер. з англ. Ю.І. Шевчука; Вст. ст. С.В. Кульчицького. – К.: Либідь, 1991. – 512 с.
4. Жила Світлана. Єврейська історія Буковини за романом-панорамою завдовжки у 225 років Марії Матіос «Букова земля» // Українська мова і література в школах України. – 2020. – №11. – С.
5. Жила Світлана. Німецький світ за романом-панорамою Марії Матіос «Букова земля» // Українська мова і література в школах України. – 2012. – №12. – С.